

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 09.06.2025.

Nr. 15/6-3

Atzinums par VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” programmas “LTV1” ietvaros pārraidītā 2025. gada 9. maija raidījuma “Kultūršoks. Izstāde Ogres stilā” veidošanas mērķi un uzdevumiem

Latvijas sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons (turpmāk tekstā arī – ombuds) 2025. gada 13. maijā saņēma [...] (turpmāk – Iesniedzējs) iesniegumu (turpmāk – Iesniegums) par VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” (turpmāk – LSM) programmas “Latvijas Televīzija 1” (turpmāk – LTV1) ietvaros pārraidīto 2025. gada 9. maija raidījumu “Kultūršoks. Izstāde Ogres stilā” (turpmāk – Raidījums). Iesniedzēja vērtējumā LTV1 *parādīja manuprāt tendenciozu raidījumu, kur runāja, cik ētiski ir izstādīt nošauta krievu kareivja formu Ogres muzeja ekspozīcijā Brīvības ceļš* [visi Iesnieguma citējumi šeit un turpmāk ir atveidoti ar ombuda veiktiem pareizrakstības labojumiem].

Iesniedzējs lūdz ombudam skaidrot raidījuma jēgu [...], norādot [...] *man ir tiesības zināt un saprast, kādēļ man kas tāds ir jāskatās?* Iesniedzējs vēlas noskaidrot:

- 1) [...] *kuri ir atbildīgi par 9. maija Kultūršoka raidījumu LTV1?*
- 2) [...] *kādēļ LTV žurnālistei radās jautājums par šo izstādi un par šo krievu kareivja formu? [...] kādēļ LTV tapa šis Kultūršoka raidījums [...]*
- 3) *Vai mums ir jājūt līdzi okupantiem, kuri mirst Ukrainā? Vai mums jājūt līdzi tam, ka krievi Ukrainā karo svešā valstī un nogalina civiliedzīvotājus, aizved uz Krieviju bērnus un arī nodarbojas ar marodierismu? Vai mums jājūt līdzi okupantam, kurš miris svešā zemē un varbūt tas okupants pats pirms tam ir slepkavojis ukraiņus, [...], un kādēļ man nodokļu maksātajām būtu jāapmaksā Latvijas TV saturs, kurš jūt līdzi krievu okupantiem, kuri mirst*

Ukrainā? [visi izcēlumi mani – E.A.,]

- 4) *[..] kādēļ tika intervēts Mārtiņš Kaprāns? Vai mums nav citu ekspertu, kā tikai Mārtiņš Kaprāns? [..], kādēļ Mārtiņš Kaprāns lieto terminu Latvijas krievvalodīgais, jo tādu nav, ir tikai Latvijas pilsoņi, un tad ir krievi, ukraiņi, un lietas jāsauc īstos vārdos?*

Nemot vērā, ka Iesniegums tika adresēts arī LSM Televīzijas programmu satura galvenajai redaktorei Sigitai Roķei, un 2025. gada 20. maijā Iesniedzējs vēršās pie ombuda ar vēl vienu iesniegumu, kurā lūdza izvērtēt Iesniedzējam adresēto Sigitas Roķes atbildi uz Iesniegumu, kā arī ievērojot to, ka Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma (turpmāk – SEPLPL) 19. pantā noteiktās ombuda funkcijas neuzliek par pienākumu izvērtēt un sniegt atzinumus par LSM sagatavotajām atbildēm uz personu iesniegumiem, šajā atzinumā tiek ietverts ombuda viedoklis par LSM Televīzijas programmu satura galvenās redaktores atbildes vēstuli, neveicot tās izvērtējumu.

Lai izveidotu atzinumu, ombuds no 2025. gada 13. maija līdz 2025. gada 6. jūnijam:

- 1) iepazīnās ar Iesnieguma saturu;
- 2) iepazīnās ar Raidījumu;
Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:
<https://replay.lsm.lv/lv/skaties/ieraksts/ltv/355229%20/zimju-valoda-kultursoks-izstade-ogres-stila>.
- 3) iepazīnās ar Raidījuma satura izklāstu LSM vienotā ziņu portāla Lsm.lv 2025. gada 9. maija publikācijā “Ogres muzejs, iespējams, pārkāpis Ženēvas konvenciju, izstādot kritušā Krievijas karavīra uniformu” [turpmāk – Publikācija];
Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:
<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/09.05.2025-ogres-muzejs-iespejams-parkapis-zenevas-konvenciju-izstadot-kritusa-krievijas-karavira-uniformu.a598418/>.
- 4) iepazīnās ar SIA “TV24” 2025. gada 4. maija ziņu speciālizlaidumu “Latvijas Neatkarības laukuma atklāšanas pasākums” un tā saturā ietverto reportāžu no Ogres Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcijas “Brīvības ceļš” ēkas bēniņiem [turpmāk – TV24 reportāža];
Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:
https://xtv.lv/rigatv24/video/6QpRDAIO7Xd-04_05_2025_latvijas_neatkaribas_laukuma_atklšanas_pasakums.
- 5) iepazīnās ar Ogres novada pašvaldības domes priekšsēdētāja Egila Helmaņa 2025. gada 7. maija ierakstu sociālās tīklošanās vietnē “Facebook” – “Latvijas televīzija jūt līdzīgu krievu okupantiem” un tam pievienoto video materiālu [turpmāk – FB ieraksts Nr.1];
Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:
<https://www.facebook.com/watch/?v=2929604887210724>.

- 6) iepazīnās ar Ogres novada pašvaldības domes priekšsēdētāja Egila Helmaņa 2025. gada 9. maija ierakstu sociālās tīklošanās vietnē “Facebook” – “Izskatās pēc LTV raidījums “Kultūršoks” reklāmas rullīša” un tam pievienoto video materiālu [turpmāk – FB ieraksts Nr.2];

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://www.facebook.com/watch/?v=1323487852079538>.

- 7) iepazīnās ar Ogres Vēstures un mākslas muzeja 2025. gada 8. maija ziņu sociālās tīklošanās vietnē “Facebook” – “Ogres Vēstures un mākslas muzeja ēkai (Brīvības 36) pievienojas jauna ēka “Brīvības ceļš”, kas atrodas Brīvības ielā 2” [turpmāk – FB ieraksts Nr.3];

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://www.facebook.com/ogresmuzejs>.

- 8) iepazīnās ar Ogres Vēstures un mākslas muzeja vadītāja vietnieka zinātniskajā darbā Ritvara Jansona 2025. gada 11. maija ierakstu sociālās tīklošanās vietnē “Facebook” – “Par Krievijas armijas formu un ko tā izgaismoja” [turpmāk – FB ieraksts Nr.4];

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

https://www.facebook.com/ritvars.jansons.5?locale=lv_LV.

- 9) iepazīnās ar ziņu portāla nra.lv 2025. gada 13. maija publikāciju “Advokāts Vārpiņš: Krievijas kaujinieki ir slepkavas, attiecībā uz viņiem amorāli piesaukt Ženēvas konvenciju” [turpmāk – NRA publikācija];

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

https://nra.lv/neatkariga/komentari/elita-veidemane/490867-advokats-varpins-krievijas-kaujinieki-ir-slepkavas-attieciba-uz-viniem-amorali-piesaukt-zenevas-konvenciju.htm?fbclid=IwY2xjawKZKPleHRuA2FlbQIxMQABHrg8ZXLHLumCVFsIWW1MbD4t13bLpxKfsixBSL_Mk88hJnXwmJfnubl-MNoK_aem_VYXEed1LDrSH1BE4pRTWWA.

- 10) 2025. gada 14. maijā nosūtīja LSM Televīzijas programmu satura galvenajai redaktorei Sigitai Roķei un Raidījuma redaktorei Dacei Kaukulei jautājumus par Raidījuma veidošanu un 2025. gada 28. maijā saņēma atbildes uz tiem [turpmāk – LSM atbildes 1];

- 11) iepazīnās ar ziņu portāla “Delfi” 2025. gada 16. maija publikāciju “Kā Ogrē nonāca krievu karavīra “Markova” formastērps, un kur muzejā atrodamas asinis” [turpmāk – Delfi publikācija];

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

https://www.delfi.lv/193/politics/120072475/ka-ogre-nonaca-krievu-karavira-markova-formasterps-un-kur-muzeja-atrodamas-asinis?fbclid=IwY2xjawKZJtVleHRuA2FlbQIxMQABHt_S0xnyFQI8l_JA2_UroPeAFheSNkPNCQ4xKB3ILUKkHIXQTdW2BPyhkBVd_aem_gVFpAKtCWE1EztRO_d9Mzg.

- 12) ņemot vērā, ka 2025. gada 19. maijā ombuds saņēma vēl vienu iesniegumu par Raidījumu, ombuds 2025. gada 19. maijā nosūtīja papildu jautājumus LSM Televīzijas programmu satura

galvenajai redaktorei Sigitai Roķei un Raidījuma redaktorei Dacei Kaukulei un 2025. gada 28. maijā saņēma atbildes uz tiem [turpmāk – LSM atbildes 2];

13) ņemot vērā, ka 2025. gada 20. maijā Iesniedzējs vērsās pie ombuda ar iesniegumu saistībā ar LSM Televīzijas programmu satura galvenās redaktores Sigitas Roķes atbildi uz Iesniegumu, ombuds iepazīnās ar šim iesniegumam pievienoto LSM Televīzijas programmu satura galvenās redaktores Sigitas Roķes atbildes vēstuli Iesniedzējam;

14) iepazīnās ar ziņu portāla “Lasi.lv” 2025. gada 21. maija publikāciju “Mediju sapieri: krievu karavīra forma Ogrē — interesants eksponāts vai ētikas pārkāpums?” [turpmāk – Lasi.lv publikācija];

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

https://lasi.lv/par-svarigo/projekti/mediju-sapieri-krievu-karavira-forma-ogre-interesants-eksponats-vai-etikas-parkapums.28571?fbclid=IwY2xjawKfrPBleHRuA2FlbQIxMQABHqV2xXMrFauHuHUw557w25WZW2jjwD0t41GNYWPq7Qis-o4ZRbFpEERk6zpm_aem_LIZcBjWBaYzplL_8jQ3kZg.

15) iepazīnās ar ICOM (International Council of Museums) Muzeju ētikas kodeksu;

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://latvia.icom.museum.lv/wp-content/uploads/2022/06/ICOM-profesionalas-etikas-kodekss.pdf>.

16) iepazīnās ar:

– 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvenciju par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu;

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/448>.

– 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvenciju par attieksmi pret karagūstekņiem.

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/564>.

17) iepazīnās ar Muzeju likumu;

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://likumi.lv/ta/id/124955-muzeju-likums>.

18) konsultējās ar muzeoloģijas, vēstures un tiesību ekspertiem.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

konstatē:

[1] Iesniegumā norādītais Raidījums ir LSM televīzijas programmas LTV1 regulāra daļa, kas lineārajā apraidē ir skatāms piektdienās no plkst. 20:50 līdz plkst. 21:05. Raidījuma aprakstā ir lasāma šāda informācija: *Kultūra ir ne vien māksla, bet arī nauda, projekti, ražošana un gan radoši, gan postoši konflikti. Par kultūrvides problēmām un šokējošām atklāsmēm — raidījums "Kultūršoks".* [izcēlums mans – E.A.]

2025. gada 9. maija Raidījuma nosaukums ir **“Kultūršoks. Izstāde Ogres stilā”**. Raidījuma vadītāja ir LSM radio programmas “Latvijas Radio 3” raidījumu vadītāja, LTV kultūras žurnāliste Anete Ašmane-Vilsona (turpmāk – arī Raidījuma vadītāja), bet Raidījuma redaktore ir Dace Kaukule.

LSM video un audio satura atskaņotājā Replay.lv ir lasāma šāda informācija par Raidījumu, kas tiek izklāstīta arī Raidījuma ievadā: *Dažas dienas pēc atklāšanas Ogrē uz laiku tika slēgta 4. maijā atvērta ekspozīcija "Brīvības ceļš". Vai to slēdza tehnisku iemeslu dēļ, vai tomēr šis lēmums tika pieņemts pēc vētras sociālajos medijos par ekspozīcijas saturu? Cik ētiski ir izstādīt Ukrainā krita krievu karavīra uniformu, un vai Latvijas muzeju telpas ierobežo ētikas kodeksi, kā tas ir citās Eiropas valstīs?* [visi izcēlumi mani – E.A.] Šie ombuda izceltie trīs jautājumi raksturo Raidījuma veidošanas sākotnējos **iemeslus** – kāpēc Raidījums ir ticis veidots, un **mērķi** – kādēļ tas ir veidots.

Raidījuma veidotāju motivācija atklājas Raidījuma ievadā pirmajā uzdotajā jautājumā Ogres Vēstures un mākslas muzeja (turpmāk – OVMM) vadītājam Jānim Ziņģītim: *Mēs gribējām noskaidrot, kāpēc “Brīvības ceļš” ekspozīcija šobrīd tehnisku iemeslu dēļ ir slēgta?* [visi izcēlumi mani – E.A.] Jāņa Ziņģīša atbildē paustais par slēgšanas tehniskajiem iemesliem saistībā ar kases aparātu un gaismas pulti Raidījuma turpinājumā tiek konfrontēts ar OVMM vadītāja vietnieka zinātniskajā darbā Ritvara Jansona ierakstu sociālās tīklošanās vietnē “Facebook”, kurā kā noteicošais iemesls ekspozīcijas slēgšanai tiek norādītas radušās problēmas pilsētas kanalizācijas sistēmā. Līdz ar to viennozīmīga atbilde par ekspozīcijas slēgšanas iemesliem netiek rasta, blakus divām atšķirīgām muzeja darbinieku versijām pastāvot vēl trešajai versijai, kas tiek izteikta Raidījuma ievadā ar jautājumu – *vai tomēr šis lēmums pieņemts pēc vētras sociālajos medijos par ekspozīcijas saturu* [izcēlums mans – E.A.] –, un kuru noliedz Raidījumā citētais Ritvara Jansona ieraksts “Facebook” – *Vētra sociālajos tīklos, smieklīgi, atsevišķu cilvēku prātojums*. Tieši šī trešā iespējamā iemesla pieminēšana virza Raidījuma saturu pie jautājuma par Krievijas militārpersonas formas tērpa izstādīšanas ētiskajiem aspektiem.

Konkrēto iemeslu, kāpēc uzmanība vispār tiek pievērsta Krievijas militārpersonas formas tērpa, skaidro Raidījumā iekļautais TV24 reportāžas fragments, kurā atvaļināts majors Gunārs Rusiņš izklāsta formas tērpa iegūšanas apstākļus: *Bija ar asinīm kopā, un mēs viņu atvedām uz šejieni. Nu bija stāsts tāds, kad mums ukraiņu karavīri piešķīra šo te formastērpu, ja, un formastērpu vedot uz mājām tāda nepatīkama smaka pa autobusu mums aizgāja, un vīri savā starpā teica, ka tev dikti smird no mutes, bet tad, kad attaisīja to maisu vaļā, tad sapratu, ka tas ir tās asinis, kas ir*

sastājušās, un, un viņas deva to nepatīkamo smaku [izcēlums mans – E.A]. Savukārt pirms Raidījumā iekļautā TV24 reportāžas fragmenta šajā reportāžā ir klausāma vēl šāda saruna starp Gunāru Rusiņu un TV24 žurnālistu:

[Gunārs Rusiņš]:

*Nu šī ekspozīcija ir no reālām lietām, **kas ir atvests no Ukrainas** un jebkura lieta, kas ir saistīta ar orku formastērpu, viņa ir no kritušā orka.*

[Žurnālists]:

Bet šis formastērps, kas ir modernais formastērps, starp citu, viņš arī ir no kritušā orka?

[Gunārs Rusiņš]:

*Viņš ir no **kritušā orka**, ar atsevišķu stāstu, kurš vēl bija ar asinīm kopā un mēs viņu atvedām uz šejieni.* [visi izcēlumi mani – E.A.]

Gunārs Rusiņš Raidījumā tiek pieteikts kā OVMM darbinieks – muzeja vēsturnieks, kura profesionālo atbilstību un noderīgumu muzejam Raidījuma gaitā apspriež Raidījuma vadītāja ar OVMM vadītāju. Lai gan informācija par Gunāra Rusiņa esamību OVMM darbinieku sarakstā atzinuma tapšanas brīdī nav atrodama muzeja mājaslapā (kontakta sadaļā)¹, tomēr par Gunāra Rusiņa darba attiecību ar OVMM esamību liecina, piemēram, Centrālajā vēlēšanu komisijā iesniegtie dati². Saistībā ar Gunāra Rusiņa stāstījumu TV24 reportāžā Raidījumā tiek aktualizēts jautājums par muzeju darbības ētiskajiem aspektiem, par muzejiem saistošo procedūru ievērošanu. Tas sniedz pamatojumu, kāpēc Raidījumā ir iekļautas intervijas ar muzeju ekspertiem Astrīdu Roguli – LNMM Laikmetīgās kolekcijas glabātāju un Latvijas Kultūras akadēmijas docenti; Maiju Meieri-Ošu – ICOM Latvijas nacionālās komitejas valdes locekli, Žaņa Lipkes memoriāla muzeja pētnieci un pedagogisko programmu kuratori; Kristīni Milleri – mākslas muzeja “Rīgas birža” izstāžu kuratori. Savukārt Latvijas universitātes Filozofijas un socioloģijas institūta vadošais pētnieks Mārtiņš Kaprāns tiek izjautāts, lai noskaidrotu muzeja rīcības iespējamo sabiedrisko rezonansi.

Ir jākonstatē, ka paralēli iepriekš noteiktajam un plānotajam Raidījuma jautājumu lokam par OVMM ekspozīcijas “Brīvības ceļš” bēniņu stāvā skatāmo, un muzeju darbības ētiskajiem aspektiem (pirmā sižetiskā līnija), tajā, iespējams, iepriekš neplānoti tiek aktualizēts arī jautājums par Ogres novada pašvaldības domes priekšsēdētāja Egila Helmaņa saistību ar ekspozīcijas “Brīvības ceļš” bēniņu stāvā izvietotajiem priekšmetiem (otrā sižetiskā līnija). Otrās sižetiskās

¹ Skatīts izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://www.ogresmuzejs.lv/par-mums/kontakti/>.

² Skatīt.: <https://dati.cvk.lv/PV2025/kandidati/71750-gunars-rusins/>.

līnijas veidošanas iemesls ir bijis paša Egila Helmaņa ierašanās filmēšanas vietā un tai sekojošā saruna ar Raidījuma vadītāju, kuras fragmenti ir iekļauti arī Raidījumā, bet papildu informāciju sniedz arī Egila Helmaņa filmētais un sociālās tīklošanās vietnē “Facebook” izplatītais sarunas ieraksts (skat. FB ieraksts Nr.1). Abi video materiāli liecina, ka Egila Helmaņa un LTV1 filmēšanas grupas saskarsme ir bijusi iepriekš neplānota. Izmantojot radušos iespēju, Raidījuma vadītāja uzdod pašvaldības vadītājam trīs jautājumus un saņem šādas atbildes [intervijas atspoguļojumam izmantots video materiāla FB1 transkripts, pasvītrotie sarunas fragmenti ir iekļauti arī Raidījumā, visi izcēlumi mani – E.A]:

[Raidījuma vadītāja]:

*Helmaņa kungs! Pagājušajā nedēļā domes sēdē, kad arī bija balsojums par finansējuma piešķiršanu muzeja eksponātu izveidei Brīvības ielā 2, Ogrē, tad jūs nepiedalījāties balsojumā, ievērojot likumu par interešu konfliktu novēršanu valsts amatpersonu darbībā. **Kāpēc, kas tur bija par interešu konfliktu, kādēļ jūs nepiedalījāties balsojumā?** [jautājums 1 – E.A.]*

[Egils Helmanis]:

*Kur jūs bijāt? Nu, mēs veidojām brīnišķīgu koncertu. Un piedāvājām Latvijas Televīzijai viņu arī nu tiešraidī taisīt. **Latvijas Televīzijā atteicās.***

[Raidījuma vadītāja]:

Bet šis domes lēmums, kurā jūs nepiedalījāties...

[Egils Helmanis]:

*Es, es nu... **Latvijas Televīzijā atteicās viņu taisīt, nu tiešraidī veidot.** Tad mēs atvērām brīnišķīgu muzeju. Mēs atrodamies rekur...Neatkarības laukumā, mums ir skulptūras. Mūsu neatkarības cīnītāji, mūsu varoņi. Tas **Latvijas televīzijai neinteresē. Absolūti neinteresē.** Bet viņiem interesē mans balsojums. Es arī paskaidrošu savu balsojumu. Tā kā es **esmu šīs izstādes, var teikt, nu organizators** un tāds... Nu... Es uzskatu, ka Latvijas iedzīvotājiem ir vajadzīgs redzēt tas, kas notiek Ukrainā, jo tās šausmas var nākt arī pār mūsu zemi. Un šī izstāde, viņa arī skaidro to, kas tur notiek. **Un es nepiedalījos balsojumā viena iemesla dēļ, ka es tā kā nu organizēju un veidoju šo izstādi, un es no paša sākuma esmu par to darījis.***

*Latvijas Televīzija piedalījies ne uz televīziju, bet **LSM ir izsmējusi mani par nu šādu iniciatīvu veidot šādu izstādi** sākumā. Bet tad, kad viņa tapa un pietiekoši vērienīga... Un mums bija ļoti daudz viesi. Mums bija igauņu Eiroparlamenta deputāti, un viņi augsti novērtēja. Viņi teica, ka viņi atradīs visus savus deputātus šeit. Man žēl, ka mēs noniecinām mūsu nacionālās vērtības, kas mums ir.*

Un man žēl, ka mēs pārmetam kādam, kas palīdz Ukrainai. Daudz šīs lietas, kas man žēl, tas viss saistīts ar nacionālām vērtībām un mūsu pamatu. Dažreiz pat nav saprotams, kā labā Latvijas Televīzija strādā.

[Raidījuma vadītāja]:

Vai jūsuprāt, jūs teicāt, ka esat iesaistīti šīs izstādes veidošanā, tāpēc arī nepiedalījāties balsojumā. Vai, jūsuprāt, politiķiem....priekšsēdētājam ir jāveido izstāde, vai tas būtu jāatstāj muzeja speciālistu un vēsturnieku un mākslas speciālistu pārziņā? [jautājums 2 – E.A.]

[Egils Helmanis]:

Jā, bet mums ir brīnišķīga šī muzeja komanda, kas man palīdzēja. Es domāju, kad... Nu jūs tagad mani pārmetat par to, ka es cenšos nu informēt... Informēt iedzīvotājus. Man ļoti žēl šie pārmetumi. Īstenībā viņi nu dziļi, sirdij sāpīgi par to, ka man likās, ka tas ir labi, kad mūsu sabiedrība ir informēta. Ka mūsu sabiedrība nedzīvo propagandā. Un es ceru, ka jūs arī kādreiz iziesiet no propagandas un informēsiet sabiedrību.

[Raidījuma vadītāja]:

Vai, jūsuprāt, jums pašam šķiet ētiski pieņemami tas, ka šajā jaunajā ekspozīcijā ir arī krituša krievu kareivja karavīra formastērps izstādīts? Jo muzeju nozares viedoklis, vēsturnieku viedoklis šajā jautājumā dalās. Un mēs redzam arī pēdējās dienās sabiedrībā, ka tie viedokļi ir dažādi. Tieši par šo aspektu, kas ekspozīcijā ir redzams. [jautājums 3 – E.A.]

[Egils Helmanis]:

Es gaidīju, kad jūs sāksiet nu just līdzīgu agresorvalsts karavīriem. Jo tāds jau ir tas mūsu mērķis - *just līdzīgu agresorvalsts karavīriem,* kas nāk uz svešu zemi, nogalina svešus cilvēkus, uzbrūk valstij. Un mēs par viņiem rūpējamies. Mums ir šādas ētikas normas Latvijas televīzijā. Vai tas ir... Vai tas ir...

[Raidījuma vadītāja]:

Tas ir jūsu pieņēmums...

[Egils Helmanis]:

Tas nav mans pieņēmums. Tas ir tas, kas jums interesē. Jums neinteresē, ka mēs atklājam neatkarības laukumu. Jums neinteresē, kad mēs veidojam brīnišķīgu koncertu, lai apvienotu tautu, lai mēs informētu tautu, veidojam muzeju. Bet jums interesē rūpēties par krituša, agresora karavīra, nu, formastērpu, ko mums ir nodevuši ukraiņu karavīri. Nu, par to jums ir sāpe. Es jūs saprotu. Mēs jums... Mēs jums šeit nevarēsim palīdzēt. Mēs viņam nejūtam līdzīgu. Un mēs nejūtam līdzīgu agresorvalstij. Atvainojos. Es aizeju.

Atsaucoties uz minēto, ir jākonstatē, ka Raidījuma sižets par OVMM ekspozīcijas “Brīvības ceļš” bēniņos izstādīto priekšmetu muzejisko statusu un muzeja darbības ētisko aspektu izvērtējumu tiek sasaistīts ar otru sižetisko līniju par Ogres novada domes priekšsēdētāja saistībām ar šiem priekšmetiem un muzeja darbību kopumā. Otrās sižetiskās līnijas plašāko kontekstu veido domes priekšsēdētāja līdzšinējā saskarsmes vēsture ar LTV1 un LSM kopumā, par ko liecina gan Raidījuma nosaukums “Izstāde **Ogres stilā**” [izcēlums mans – E.A.], gan tā noslēgumā Raidījuma vadītājas teiktais: *Šī nav pirmā reize [izcēlums mans – E.A.], kad Ogrē kāda izstāde paliek neredzēta. Pirms diviem gadiem tas notika ar sankcijām pakļautā Pjotra Avena porcelāna kolekcija. Toreiz ar dienas pauzi nepietika, un Egils Helmanis savu ieceri, kuru daļai sabiedrības bija grūti pieņemt, nerealizēja. Divu gadu laikā, apmainot Ogres muzeja komandu, pašvaldības vadītājs savas radošās ieceres var realizēt netraucēti.*

Šo divu aspektu – LSM un Ogres novada pašvaldības vadītāja attiecību vēstures konteksta un abu sižetisko līniju sasaistes – rezultātā Raidījumā netiek gūtas pilnvērtīgas atbildes sākotnēji aktualizētajiem jautājumiem par ekspozīcijas “Brīvības ceļš” bēniņu telpā izvietoto priekšmetu izcelsmi, muzejisko statusu un muzeju darbības ētiku kopumā. Taču rodas jauni jautājumi par Raidījuma veidošanas mērķiem, kuri, balstoties plašākajā Ogres novada pašvaldības domes priekšsēdētāja un LSM attiecību kontekstā, pieļauj atšķirīgas interpretācijas, rada visdažādākās aizdomas un pieņēmumus, par ko liecina vienas sabiedrības daļas neviennozīmīgā reakcija uz Raidījumu, tai skaitā arī Iesniedzēja vēlme noskaidrot Raidījuma veidošanas jēgu – kāds ir tā veidošanas mērķis?

[2] Uz ombuda 2025. gada 14. maijā rakstiski uzdotajiem jautājumiem LSM televīzijas programmu satura galvenā redaktore Sigita Roķe sniedza šādas atbildes:

1) par informācijas pieejamību un redakcionālajiem apsvērumiem veidot Raidījumu;

Ideja tapa, reaģējot uz TV24 ievietoto video par jauno Ogres Vēstures un mākslas muzeja veidoto ekspozīciju “Brīvības ceļš”. Muzeja vēsturnieka Gunāra Rusiņa vēstījums par iegūto Krievijas armijas karavīra uniformu raisīja jautājumus, un raidījums tika veidots, lai noskaidrotu atbildes.

2) par Raidījuma veidošanas mērķi un ieguvumu sabiedrībai;

Raidījuma pamatuzdevums bija runāt par muzeju darbības ētiskajiem principiem un vai tie jāņem vērā kara apstākļos, iegūstot priekšmetus muzejam eksponēšanai.

3) par sagatavošanās procesu filmēšanai OVMM;

Dienu iepriekš žurnāliste Anete Ašmane - Vilsone zvanīja uz muzeju, informējot, ka dosies uz Ogri 7. maijā un aicināja sniegt informāciju par ekspozīciju. Informācija netika sniegta un visus jautājumus tika lūgts adresēt Ogres novada pašvaldības sabiedrisko attiecību speciālistam Patrikam Grīvam, rakstisku atbilžu sagatavošanai, kas diemžēl neatbilst TV formātam.

Žurnāliste Anete Ašmane - Vilsone uzrunāja muzeja vēsturnieku Guntaru Rusiņu, jo viņš bija sniedzis interviju TV24 par uniformas iegūšanas apstākļiem.

[3] Uz ombuda 2025. gada 19. maijā rakstiski uzdotajiem jautājumiem LSM televīzijas programmu satura galvenā redaktore Sigita Roķe sniedza šādas atbildes:

- 1) par Raidījuma veidotāju iespējām aplūkot Ogres muzeja ekspozīciju “Brīvības ceļš” un tās bēniņos izvietoto Krievijas iebrukumam Ukrainā veltīto ekspozīciju “Mēs un viņi”;

Raidījuma veidotājiem nebija iespējams aplūkot Krievijas iebrukumam Ukrainā veltīto ekspozīciju “Mēs un viņi”. Žurnāliste Anete Ašmane - Vilsone dienas laikā, zvanot uz Ogres Vēstures un mākslas muzeju nespēja sarunāt interviju ar kādu no izstādes veidotājiem, jautājumus lūdza adresēt pašvaldības sabiedrisko attiecību speciālistam Patrikam Grīvam. Drīz pēc telefona zvana, kurā žurnāliste minēja, ka nākamajā dienā dosies uz Ogri ar filmēšanas komandu, muzeja Facebook lapā parādījās informācija, ka jaunā ekspozīcija tehnisku iemelsu dēļ 7. maijā būs slēgta.

- 2) par informāciju, kas ļāva pieņemt, ka ekspozīcijā redzamā Krievijas militārpersonas uniforma ir krituša (miruša) karavīra formas tērps;

Raidījuma rīcībā bija tikai publiski pieejamā Gunāra Rusiņa intervijas daļa kanāla TV24 žurnālistam. Ogres Vēstures un mākslas muzeja vadītājs Jānis Ziņģītis LTV raidījuma “Kultūršoks” žurnālistei intervijas laikā nespēja sniegt informāciju, kādos apstākļos Krievijas armijas uniforma iegūta. No intervijas atteicās arī muzeja vēsturnieks Gunārs Rusiņš.

- 3) par ekspozīcijas “Mēs un viņi” muzejisko statusu un organizētājiem;

Raidījumā tika minēts, ka Ogres Vēstures un mākslas muzejs ir atklājis savu jauno ekspozīciju “Brīvības ceļš”, kuru finansējusi Ogres novada pašvaldība. Ogres novada priekšsēdētājs Egils Helmanis pats intervijā “Kultūršokam” atzina, ka tā ir viņa iniciēta ekspozīcija un viņš piedalījies tās veidošanā. “Mums ir brīnišķīga muzeja komanda, kas man palīdzēja,” raidījumā atklāj politiķis, kurš nav Ogres Vēstures un mākslas muzeja štata darbinieks.

- 4) par redakcionālo pamatojumu raidījuma satura izklāstam paredzētajai publikācijai LSM.lv piešķirt virsrakstu “Ogres muzejs, iespējams, pārkāpis Ženēvas konvenciju, izstādot kritušā Krievijas karavīra uniformu”.

Par to, ka muzejam bija jāievēro Ženēvas 1949. gada konvencija, iegūstot savā īpašumā Krievijas armijas karavīra uniformu, norādīja Starptautiskā Muzeju padomes ICOM Latvijas nacionālās komitejas valdes locekle Maija Meiere-Oša. Tā kā uniformas ieguves apstākļi bija neskaidri, tad raidījums izmantoja vārdu “iespējams”, lai norādītu uz iespējamu pārkāpumu.

[4] Ņemot vērā, ka saskaņā ar Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma (turpmāk – SEPLPL) 18. panta pirmo daļu ombuds sniedz atzinumus par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu un pakalpojumu atbilstību SEPLPL 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem, sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ētikas kodeksiem un redakcionālajām vadlīnijām, ombuds secina, ka tā kompetencē, vērtējot Iesniegumā ietverto, ir sniegt atzinumu par Raidījuma veidošanas mērķa un uzdevumu atbilstību VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Rīcības un ētikas kodeksā noteiktajam LSM darbības pamatprincipam – *LSM misija ir kalpot Latvijas sabiedrības interesēm* –, kas ir izvērsti VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Redakcionālo vadlīniju 1. punkta *LSM redakcionālās darbības pamatprincipi* apakšpunktā 1.2. *Sabiedrības intereses*, t.sk. par Iesniedzēja pieņemumu, ka Raidījuma mērķis ir bijis rosināt līdzjūtību pret Krievijas Federācijas kā agresorvalsts militārpersonām.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
secina:

[5] Par Raidījuma mērķi un uzdevumiem.

Kā tika minēts atzinuma konstatējošajā daļā, Raidījuma veidošanas iemesls ir OVMM darbinieka Gunāra Rusiņa teiktais TV24 reportāžā. Līdz ar to Raidījuma primārais uzdevums ir bijis noskaidrot, kāds ir OVMM ekspozīcijas “Brīvības ceļš” bēniņu stāvā publiski izstādīto un apskatāmo priekšmetu muzejiskais statuss, t.sk. to ieguves apstākļi.

TV24 reportāžā izskanējusi informācija ļauj pieņemt, ka saistībā ar šiem priekšmetiem runa ir par OVMM ekspozīciju (skat. TV24 reportāža no 7:28 līdz 09:02 minūtei, visi izcēlumi mani – E.A.):

[Žurnālists]:

Un trešais stāvs ir veltīts šī brīža Ukrainas pretošanās kustībai?

[Ritvars Jansons, OVMM vadītāja vietnieks zinātniskajā darbā]:

Tas ir veltīts Ukrainas karam, agresijai, ko Krievijas veic Ukrainā un Ukrainas tautas varonīgai pretošanās.

[Žurnālists]:

Atrodamies muzeja ēkas trešajā stāvā, kur ir veltīta īpaša ekspozīcija Ukrainas karam pret krievu orkiem. Kungi, izstāstiet, īsi, kā tika veidota šī ekspozīcija?

[Gunārs Rusiņš]:

Nu šī ekspozīcija ir no reālām lietām, kas ir atvests no Ukrainas un jebkura lieta, kas ir saistīta ar orku formastērpu, viņa ir no kritušā orkas.

[Žurnālists]:

Bet šis formastērps, kas ir modernais formastērps, starp citu, viņš arī ir no kritušā orka?

[Gunārs Rusiņš]:

Viņš ir no kritušā orka, ar atsevišķu stāstu, kurš vēl bija ar asinīm kopā un mēs viņu atvedām uz šejieni.

[Žurnālists]:

Īsi var šo stāstu?

[Gunārs Rusiņš]:

Nu īsi stāsts bija tāds, kad mums ukraiņu karavīri piešķīra šo te formastērpu, ja, un formastērpu, vedot uz mājām, tāda nepatīkama smaka pa autobusu mums aizgāja, un vīri savā starpā teica, ka tev dikti smird no mutes, ja, bet tad, kad attaisīja to maisu vaļā, tad saprata, ka tas ir tās asinis, kas ir sastājušās un viņas deva to nepatīkamo smaku un piebraucot pie robežas, poļu muitniece, atverot šo te maisu, kuru viņi gribēja atvērt vaļā. Mēs teicam, lai paši ver, un, kad atvēra, tad viņa mūs fiksi palaida pāri pār robežu.

Tādējādi no muzeja darbinieku stāstītā var saprast, ka:

- 1) OVMM ekspozīcijas “Brīvības ceļš” bēniņu stāvā ir apskatāma īpaša muzeja “ekspozīcija” – izstāde, kas veltīta tam, kā Ukraina pretojas Krievijas Federācijas iebrukumam tās teritorijā;
- 2) izstādē izstādītie priekšmeti ir atvesti no Ukrainas, kur tos ir iedevuši ukraiņu karavīri;
- 3) konkrētais izstādē izstādītais formas tērps ir bojā gājušas Krievijas militārpersonas uniforma.

Muzeju darbības principus pārzinošo TV24 skatītāju neizpratni ir raisījis šo priekšmetu

muzejiskais statuss – vai tie ir **muzeja priekšmeti**, kas, saskaņā ar Muzeju likumu pēc izpētes un apstrādes ir atzīti par priekšmetiem ar kultūrvēsturisku nozīmi un **atrodas muzeja krājumā**, vai arī tie ir **muzejiski priekšmeti**, kas pēc savas kultūrvēsturiskās nozīmes atbilst muzeja priekšmeta prasībām, bet **nav iekļauti krājumā**?

Pirmajā gadījumā, ja šie priekšmeti kā **muzeja priekšmeti** ir iekļauti muzeja pamatkrājumā, tad tie tiek iekļauti **Nacionālajā muzeju krājumā**, kura veidošanā un papildināšanā muzejam saskaņā ar Muzeju likuma 13. panta otro prim daļu ir jāievēro Starptautiskās Muzeju padomes Muzeja ētikas kodekss, kura 2.3. apakšpunkts nosaka – *Ir jāpieliek visas pūles, lai pirms pieņemšanas muzeja krājumā ikviens priekšmets vai dabas paraugs, kas tiek piedāvāts pirkšanai vai kā dāvinājums, deponējums, novēlējums vai apmaiņas objekts, tiktu pārbaudīts, vai tas nav iegūts vai izvests nelikumīgi no tā izcelsmes valsts vai jebkuras starpniekvalsts, kurā tas varētu būt bijis iegādāts likumīgi (tas attiecas arī uz valsti, kurā atrodas muzejs). Ar pienācīgu rūpību ir jānoskaidro priekšmeta pilna vēsture kopš tā atrašanas vai radīšanas brīža.* Savukārt šī kodeksa 2.5., 3.7. un 4.3. apakšpunkts nosaka prasības eksponēt šādus priekšmetus *smalkjūtīgi, neaizskarot cilvēka pašcieņu, atbilstoši profesionālajiem standartiem, novietojot drošā vietā un ievērojot pienācīgu cieņu.* Balstoties TV24 reportāžas sniegtajā informācijā un pieņemot, ka bēniņos izstādītie priekšmeti ir **muzeja priekšmeti**, Raidījuma veidotājiem un pieaicinātajiem ekspertiem OVMM darbinieka teiktais TV24 reportāžā varēja radīt pamatotas šaubas par iepriekšminēto prasību un muzeja darbību reglamentējošo procedūru ievērošanu. Šis apstāklis varēja noteikt Raidījuma veidotāju lēmumu veidot Raidījumu un veikt papildu izpēti, kontaktējoties ar OVMM muzeja darbiniekiem un ierodoties muzejā, lai veidotu video materiālu.

Otrajā gadījumā, ja tiktu pieņemts, ka šie priekšmeti kā **muzejiski priekšmeti** nav iekļauti OVMM krājumā un secīgi Latvijas **Nacionālajā muzeju krājumā**, tad joprojām nav gluži skaidrs šo priekšmetu un to eksponēšanas statuss – vai tie ir uz laiku deponēti priekšmeti no, piemēram, kāda Ukrainas muzeja, vai arī tie ir kādu privātpersonu personisko kolekciju priekšmeti, kas, savukārt, rada jautājumu par to publiskās apskates likumisko pamatojumu pašvaldības muzeja telpās.

Tādējādi jāsecina, ka jautājums par OVMM ekspozīcijas “Brīvības ceļš” bēniņos novietoto priekšmetu muzejisko statusu un to ieguves apstākļiem ir pietiekams pamats Raidījuma veidošanai, un šī jautājuma atbildēšana kā Raidījuma mērķis ir pilnībā legītīms. Ombuds pieņem, ka līdzīgs Raidījums būtu veidots arī tad, ja šāda ekspozīcija tiktu izstādīta arī kādā citā Latvijas muzejā.

OVMM 2025. gada 8. maijā, piesakot jauno muzeja ēku Ogrē, Brīvības ielā 2 un tajā apskatāmo

ekspozīciju “Brīvības ceļš”, ierakstā sociālās tīklošanas vietnē “Facebook” informēja [skat. FB ieraksts Nr.3]: *Paralēli ekspozīcijai “Brīvības ceļš”, kas ir divos stāvos, muzeja speciālista pavadībā ir iespējams piedzīvot ekskursiju “Mēs vai viņi” ēkas 3.stāvā, kas ir veltīta Ukrainas varonīgajai cīņai pret Krievijas agresiju. Muzeja 3. stāvā skatāma telpa, kas izgaismo mūsdienu kara realitāti, akcentējot Ukrainas tautas izturību un pretošanos militārai agresijai, ko pavada Krievijas īstenotais ideoloģiskais naidīgums.* [izcēlumi mani – E.A.]

OVM Vadītāja vietnieks zinātniskajā darbā Ritvars Jansons 2025. gada 11. maija ierakstā sociālās tīklošanas vietnē “Facebook” (skat. FB ieraksts Nr.4) sniedza šādu skaidrojumu par Raidījumā izskanējušo informāciju: [...] *Kultūršokā izskanēja aicinājums reaģēt Muzeju padomei. Ja tā notiks, tad tas būs pirmais gadījums padomes vēsturē, kad tiks vērtēta nevis muzeja ekspozīcija, izstāde vai krājuma priekšmets, bet ekskursija uz muzeja ēkas bēniņiem, lai redzētu materiālu, kas muzeja krājumā netiks nodots.* [...] *Ukrainas materiāls-Ukrainas karaspēka daļu karogi, Ukrainas armijas forma, kara trofejas u.c., izņemot divu Shahed dronu atliekas, atrodas ēkas bēniņos un stāsta par kara skaudrumu. Tā nav nedz ekspozīcijas turpinājums, nedz izstāde.* [visi izcēlumi mani – E.A.]

Līdzīga informācija tika sniegta arī 2025. gada 13. maija NRA publikācijā: *Apmeklētāji var uzkāpt muzeja trešajā stāvā, bet tā nav ne ekspozīcija, ne izstāde, tā ir iespēja piedalīties ekskursijā, kurā var apskatīt no Ukrainas atvestās lietas, kas saistītas ar karu. Tās netiks nodotas muzeja krājumos, tāpēc Muzeju padomei diez vai būtu jāuztraucas par ētiskumu. Ir jānodala ekspozīcija “Brīvības ceļš”, kas atrodas muzeja pirmajā un otrajā stāvā un stāsta par Latvijas Brīvības ceļu no pagājušā gadsimta sākuma līdz 1991. gadam, no ekskursijas pa bēniņiem, kur var aplūkot jau minētās lietas: Krievijas militārās tehnikas atliekas, tostarp formastērpu, bet to visu nevar definēt kā ekspozīciju vai izstādi.* [visi izcēlumi mani – E.A.]

2025. gada 16. maija Delfi publikācijā ir lasāms: *Krievijas armijas karavīra formastērps ar tam pieliktu V. D. Markova uzšuvi šobrīd atrodas Ogres muzeja telpās, īpašā ekspozīcijā, kur uz laiku izstādītas no Ogres sadraudzības pilsētas Ukrainā – Čerņihivas – atvestās kara liecības.* [...] *ekspozīcija, kas radīja jautājumus gan Latvijas Televīzijas raidījumam “Kultūršoks”, gan vairākiem Krievijas medijiem, atrodas ēkas bēniņos. Tā pieejama tikai gida pavadībā, jo, kā uzsver Jansons, tajā redzamajiem priekšmetiem vēl nav izveidoti apraksti, tāpēc ir svarīgs muzeja speciālista stāstījums.* [...] *“Šī formastērpa izcelsmi mēs nezinām,” stāstot par formu, uzsver [Ritvars] Jansons. Arī par “Markova” formastērpu to var saukt tikai nosacīti, jo formu Ogres muzejs no ukraiņiem saņēma bez uzvārda uzšuves, un uzraksts “V. D. Markovs” ir pielikts vēlāk.*

"Paši ukraiņi to atrada bez cilvēka, vienkārši formu, līdz ar to mēs nevaram precīzi noskaidrot šī priekšmeta vēsturi. Mēs nevaram vainot ukraiņus, ka viņi to līķim būtu vilkuši nost. Pilnīgi iespējams, ka tā tika atrasta pie pārvietojamās krematorijas, kas Ukrainas frontē nav retums. Šeit izstādē neviens netiek pazemots, mēs ar šo formu veidojam stāstu par krievu kaujinieku, kurš caur televizoru tiek briedināts ar ideoloģiju un gatavojas doties karā un veikt agresiju Ukrainā."

Markova formastērpa kabatās netika atrasti nekādi priekšmeti, kas varētu stāstīt par šī karavīra gaitām. [visi izcēlumi mani – E.A.]

2025. gada 22. maijā Lasi.lv publikācijā ir sniegta šāda informācija: *Ogres muzeja vadītāja vietnieks zinātniskajā darbā Ritvars Jansons drīz pēc skandāla sākuma atzina, ka Rusiņa publiskais komentārs nav bijis korekts. Īstenībā Latvijā neviens nezinot šī formastērpa izcelsmi. Tas nav arī nedz Ogres muzeja, nedz kādu privātpersonu īpašums, nedz uzskatāms par klasisku eksponātu. Muzejā šobrīd glabāto mantu no Ukrainas juridiskais statuss balstās deponējuma līgumā starp Ogres pašvaldību un Ukrainas Čerņihivas pašvaldības labdarības fondu palīdzībai no Krievijas agresijas cietušajiem iedzīvotājiem "Dobrodija" ("ДоброДія"). "Deponētais materiāls ir ļoti bagāts un Latvijā otra tāda nav, taču tas nav uzskatāms ne par ekspozīciju, ne izstādi klasiskā izpratnē. Tas glabājas bēniņu stāvā, kur ved tikai nelielas grupas gida pavadībā. Tur nav nekāda anotāciju materiāla," tā Jansons. Aplūkot šīs lietas var, vienīgi iepriekš piesakot ekskursiju. Muzeja pārstāvis uzsver, ka nekādas atsevišķas biļetes uz trešo stāvu netiek tirgotas. Maksas pakalpojums ir gida pasūtīšana ekskursijai pa visu muzeju. Un, ja cilvēki to vēlas, viņus uzved arī bēniņos. [visi izcēlumi mani – E.A.]*

Šī informācija saskan ar atzinuma veidošanas laikā OVMM mājaslapā izvietoto informāciju (skat. <https://www.ogresmuzejs.lv/>):

Kara pieredzes telpa Ogres Vēstures un mākslas muzeja jaunajā ēkā Brīvības ielā 2

Ogres Vēstures un mākslas muzeja jaunajā ēkā Brīvības ielā 2, trešajā stāvā, izveidota īpaša telpa, kas ļauj nedaudz pietuvoties brutālās Krievijas agresijai Ukrainā.

Šī nav izstāde – tā ir ekskursija, kas atgādina par cilvēcības cenu brīvības vārdā.

Telpā apskatāmi autentiski militārie priekšmeti un materiāli no Ukrainas, deponēti no Čerņihivas labdarības fonda DOBRODIYA.

Ekskursijas notiek darba dienās (izņemot otrdienas) tikai gida – militārā speciālista – pavadībā.

Cena: 15,50 EUR (cenā iekļauta arī ekspozīcijas "Brīvības ceļš" apskate muzeja 1. un 2. stāvā).

Tādējādi divu nedēļu laikā, kopš Raidījuma filmēšanas Ogrē, 2025. gada 7. maijā, OVMM darbinieku un masu mediju publikāciju rezultātā ir tapis OVMM skaidrojums par OVMM

ekspozīcijas “Brīvības ceļš” bēniņu stāvā apskatāmo:

- 1) tā nav ne izstāde, ne ekspozīcija *klasiskā izpratnē*, bet gan *ekskursija uz kara pieredzes telpu*, kurā izstādītie priekšmeti ir deponēti, balstoties *deponējuma līgumā starp Ogres pašvaldību un Ukrainas Čerņihivas pašvaldības labdarības fondu palīdzībai no Krievijas agresijas cietušajiem iedzīvotājiem "Dobrodija"*;
- 2) Latvijā neviens nezina plaši apspriestā formas tērpa izcelsmi – *Paši ukraiņi to atrada bez cilvēka, vienkārši formu, līdz ar to mēs nevaram precīzi noskaidrot šī priekšmeta vēsturi.*

Iegūtais ekspozīcijas muzejiskā statusa interpretācijas rezultāts ir samērā sarežģīts un paradokssāls, jo tajā ikdienišķi ierasti apzīmējumi tiek lietoti pretrunīgās nozīmēs – izstāde nav “izstāde” [*klasiskā nozīmē*], jo nekas nav izstādīts; ekspozīcija ir un vienlaicīgi arī nav “ekspozīcija”, eksponāti – gan ir, gan nav “eksponāti”. Ja ierasti apzīmējums “ekskursija” tiek lietots, lai apzīmētu “kaut kā” kolektīvu apmeklējumu, apskati, respektīvi, šim apmeklējumam ir kāds konkrēts “objekts”, kas tiek apmeklēts, tad šajā gadījumā apmeklēta tiek *pieredzes telpa*, kurā gan atrodas priekšmeti, kas apmeklējuma laikā tiek apskatīti, taču šie apskatāmie priekšmeti, lai arī ir deponēti kā muzeja eksponāti (balstoties deponējuma līgumā un noskaidrojot to izcelsmi, kas gan ir, gan nav zināma), nav gluži “eksponāti”, tamdēļ īstenībā tie arī nemaz nav izstādīti, un “pieredzes telpā” redzamais nav saucams par “izstādi”. Tāpēc bēniņu telpas apmeklējumam nav jāiegādājas atsevišķa ieejas biļete, bet to nevar apmeklēt, iegādājoties ieejas biļeti ekspozīcijā “Brīvības ceļš”. Pieredzes telpā var nonākt tikai gida pavadībā, samaksājot par ekspozīcijas “Brīvības ceļš” gida – militāra speciālista – pavadītu apskati, ar nosacījumu, ja apmeklētāji izrāda vēlmi ielūkoties bēniņu stāva *pieredzes telpā*.

Lai cik grūti izprotama šī versija arī nešķistu, ja šo informāciju Raidījuma veidotāji 2025. gada 7. maijā būtu saņēmuši no OVMM vadītāja Jāņa Ziņģīša, norādot, ka Gunāra Rusiņa emocionālais stāstījums TV24 reportāžā nav īsti patiess, jo īstenībā problematizēto formas tērpu kopā ar citām kara liecībām OVMM ieguva no ukraiņu kolēģiem, balstoties muzejisko priekšmetu deponējuma līgumā un noskaidrojot, ka formas tērps ir atrasts bez (dzīva vai miruša) cilvēka, un tā piederība nav identificējama, kā arī, ka Ukrainas puses deponētie muzejiskie priekšmeti ir apskatāmi ekspozīcijas “Brīvības ceļš” bēniņu telpā, un tikai sev zināmu iemeslu dēļ šajā telpā redzamo OVMM nevēlas saukt par izstādi un izstādītos priekšmetus – par eksponātiem, ja Raidījuma veidotāji saņemtu vismaz šādu informāciju, ja Gunārs Rusiņš neatteiktos runāt ar Raidījuma vadītāju un ja Ogres pašvaldība neuzstātu uz rakstveida komunikāciju ar LTV1, tad, visticamāk, Raidījumā tiktu aplūkoti citi aspekti un pieaicinātie muzeju eksperti sniegtu, iespējams, atšķirīgus vērtējumus.

Taču šiem nosacījumiem nebija lemts piepildīties, iespējams, tāpēc, ka Raidījuma filmēšanas dienā – 2025.gada 7. maijā, OVMM vadītājam pašam vēl nebija pilnas skaidrības par eksponātu un *pieredzes telpas* muzejisko statusu. Tāpēc Raidījuma veidotājiem, balstoties TV24 reportāžā sniegtajā informācijā, un OVMM vadītāja sniegtajā atbildē – *Par kritušu karavīru formas tērpu tad jums jāprasa ..., es nezinu, no kurienes jūs to tā dzirdējāt, kur tas bija rakstīts, un iespējams, ka tas ir tāds vairāk leģenda, es tā nemācēšu pateikt. Jūs varbūt šos te jautājumus, nu tik smalkus uzdodiet caur Ogres novada Komunikācijas nodaļu pa e-pasts un tad mēs saliksim atbildes un aizsūtīsim* –, varēja rasties pieņēmums par Krievijas Federācijas militārpersonas formas tērpa kā “muzeja priekšmeta”, proti, muzeja krājumā iekļauta priekšmeta neētiskiem iegūšanas apstākļiem, kurus emocionāli komentēja LNMM Laikmetīgās kolekcijas glabātāja Astrīda Rogule, kuru neatbilstību muzeju darbības ētiskajiem aspektiem centās izskaidrot ICOM Latvijas nacionālās komitejas valdes locekle Maija Meiere-Oša, stāstot par nepieļaujamību muzeja krājumos nonākt prettiesiski iegūtām lietām, atsaucoties uz 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvenciju, bet neprecizējot, par kura no četrām konvencijām ir runa, tādējādi radot nākamo pārpratumu virkni, kas, varbūt vēl īsti neparādījās pašā Raidījumā, bet spilgtu izpausmi rada Raidījuma izklāstam veltītajā Publikācijā, kuras virsraksts “Ogres muzejs, iespējams, pārkāpis Ženēvas konvenciju, izstādot kritušā Krievijas karavīra uniformu” un izceltais apgalvojums “Muzeji vairs neiegūst eksponātus marodierisma ceļā” ir mulsinoši, jo rada iespaidu, ka muzeja darbinieki ir ieguvuši problematizēto formas tērpu pretlikumīgā ceļā. Tieši šis aspekts, iespējams, noteica LU Filozofijas un socioloģijas institūta vadošā pētnieka Mārtiņa Kaprāna komentārus, kuru diskutablākā daļa ir pētnieka netiešais pieņēmums, ka neētiski vai pretlikumīgi iegūta priekšmeta eksponēšana varētu izsaukt sašutumu tieši to Latvijas iedzīvotāju vidū, kuri savās ģimenēs lieto krievu valodu. Šādas hipotēzes izteikšana liek pieņemt, ka iespējamā sašutuma iemesls ir nevis šāda eksponāta ieguves vai izstādīšanas neētiskums, bet gan sašutušo cilvēku šķietamā lojalitāte Krievijas Federācijai, kuras apliecinājums ir krievu valodas lietojums ģimenē, un ka šādu sašutumu, šī eksperta vērtējumā cenšas izprovocēt OVMM, Ogres pašvaldība un aiz tās stāvošās politiskās partijas “Nacionālā apvienība “Visu Latvijai!”—“Tēvzemei un Brīvībai/LNNK””.

Tādējādi jāsecina, ka Raidījuma veidotāji ir balstījušies Raidījuma veidošanas laikā pieejamajā informācijā, kuras ierobežotais apjoms un pretrunīgais saturs noteica gan diskutablā eksponāta izcelsmes un muzejiskā statusa interpretāciju, gan šīs interpretācijas kontekstā saņemtos ekspertu komentārus. Lai arī Raidījuma mērķis bija noskaidrot eksponētā formas tērpa ieguves apstākļus un muzejisko statusu, kā arī aktualizēt jautājumu par muzeju krājumu veidošanas ētiskajiem apsvērumiem, jāatzīst, ka šo mērķi Raidījuma veidotājiem nav izdevies sasniegt, jo priekšplānā

nokļūst otra Raidījuma sižetiskā līnija – par Ogres novada domes priekšsēdētāja saistību ar muzeja bēniņos atrodamajiem priekšmetiem un OVMM darbību kopumā. Atbildi uz šo jautājumu, savukārt, būtiski ietekmē Ogres novada domes priekšsēdētāja līdzšinējo attiecību ar LSM vēsture. Tā rezultātā žurnālistu pamatotā interese par OVMM ekspozīcijā skatāmās Krievijas militārpersonas uniformas ieguves apstākļiem un jautājuma par muzeju darbības tiesisko un ētisko regulējumu aktualizēšanu daļā auditorijas tika uztverta kā apzināta, mērķtiecīga un tendencioza vēršanās pret Ogres novada domes priekšsēdētāju.

[6] Par līdzjūtību pret agresoru.

Izvērtējot visu iepriekš konstatēto un secināto, ombuds nesaskata pamatu uzskatam, ka Raidījuma mērķis ir rosināt auditorijas līdzjūtību pret Krievijas Federācijas militārpersonām. Kā jau tika minēts, Raidījuma sākotnējais mērķis ir bijis noskaidrot OVMM ekspozīcijas “Brīvības ceļš” *pieredzes telpā* novietoto priekšmetu muzejisko statusu un to ieguves apstākļus. Brīdī, kad Raidījuma sižetā iesaistās Ogres novada pašvaldības domes vadītājs, Raidījuma veidotājiem rodas jauns uzdevums – noskaidrot pašvaldības vadītāja saistību ar šiem “ekspozātiem” un ekspozīciju “Mēs un viņi” kopumā. Šāds uzdevums ir pilnībā legītīms, jo skar pašvaldības kā muzeja dibinātāja un finansētāja attiecības ar muzeju, un tiek iztirzāts Raidījumā pieaicināto ekspertu komentāros, kā iespējams interešu konflikts, pašvaldības iestāžu izmantošana politiskos, priekšvēlēšanu kampaņas nolūkos.

Par šo uzdevumu liecina Raidījuma vadītājas uzdotais jautājums 1 un jautājums 2. Saņemot apstiprinājumu Egila Helmaņa saistībai ar šo ekspozīciju – [...] *es esmu šīs izstādes, var teikt, nu organizators [...] es nepiedalījos balsojumā viena iemesla dēļ, ka es tā kā nu organizēju un veidoju šo izstādi, un es no paša sākuma esmu par to darījis* – pamatots ir arī Raidījuma vadītājas jautājums 3 – *Vai, jūsaprāt, jums pašam šķiet ētiski pieņemami tas, ka šajā jaunajā ekspozīcijā ir arī krituša krievu kareivja karavīra formas tādas izstādītas?* Ir saprotami šādu jautājumu uzdot izstādes organizētājam, taču sekojošā atbildē – *Es gaidīju, kad jūs sāksiet nu just līdzī agresorvalsts karavīriem. Jo tāds jau ir tas mūsu mērķis - just līdzī agresorvalsts karavīriem, kas nāk uz svešu zemi, nogalina svešus cilvēkus, uzbrūk valstī. Un mēs par viņiem rūpējamies. Mums ir šādas ētikas normas Latvijas televīzijā. Vai tas ir... Vai tas ir...* – sarunas fokuss tiek pārvirzīts uz līdzjūtību pret agresorvalsts militārpersonām kā iespējamo Raidījuma mērķi, taču atbilde uz žurnālistes konkrēto jautājumu tomēr netiek sniegta.

Lai saprastu, kāpēc ir notikusi šāda Raidījuma fokusa nobīde, ir nepieciešams veikt atbilstošā Raidījuma fragmenta un FB ierakstā Nr.1 video materiālā fiksētā sarunas teksta performatīvo

aspektu analīzi, kas attiecas uz runas pragmatisko (rīcības) dimensiju – kas ar vārdiem tiek darīts, un stratēģisko (nodomu) dimensiju – ko ar šo rīcību ir gribēts panākt.

Ogres pašvaldības vadītāja teiktais pēc Raidījuma vadītājas jautājuma 1 uzklaušanās [FB ierakstam Nr.1 pievienotajā video materiālā no 2:11 līdz 2:23 minūtei; pasvītrotie sarunas fragmenti šeit un turpmāk ir iekļauti arī Raidījumā, visi izcēlumi mani – E.A] – ***Kur jūs bijāt? Nu, mēs veidojām brīnišķīgu koncertu. Un piedāvājām Latvijas Televīzijai viņu arī nu tiešraidī taisīt. Latvijas Televīzijā atteicās*** – iesākas kā aizrādījuma izteikšana par to, ka LTV1 nav translējusi 2025. gada 4. maija svētku koncertu no Ogres.

“Aizrādījums” kā kritiskas atgriezeniskās saites sniegšana ir konstruktīva valodspēle, jo ļauj aizrādījuma adresātam sadzirdēt aizrādījuma izteicēja kritisko vērtējumu un reaģēt uz to ar skaidrojumu vai pamatojumu, respektīvi, ļauj abu pušu starpā veidoties konstruktīvai domapmaiņai – dialogam. Komunikatīvas problēmas rodas tad, ja konstruktīva aizrādījuma kā kritiskas atgriezeniskās saites vietā tiek lietots “pārmetums” kā destruktīva atgriezeniskā saite. Teksta (vārdu) līmenī “aizrādījums” no “pārmetuma” var arī neatšķirties, atšķiras performance – kā tie tiek izteikti (kāda intonācijā, ar kādu pavadošo ķermeņa valodu – mīmiku, žestiem, stāju), un atšķiras abu runas darbību nodomi. Pārmetuma kā manipulatīvas runas darbības nodoms ir radīt adresātā vainas sajūtu, kas ļautu pārmetuma izteicējam sarunā ieņemt dominējošu pozīciju un tādējādi pārņemt sarunas vadīšanu savās rokās. Acīmredzot, Egila Helmaņa teikto Raidījuma vadītāja (balstoties saklausāmajā intonācijā un plašākajā kontekstā) ir uztvērusi kā vāji maskētu pārmetumu, tāpēc lēma uz to nereaģēt un turpināt uzdot sākotnējo jautājumu – *Bet šis domes lēmums, kurā jūs nepiedalījāties?*

Nereaģēšana šādās situācijās var tikt uztverta kā pasīva agresija, kas liek eskalēt aizrādījumu pārmetuma virzienā – izteiktāk likt sarunas partnerim justies vainīgam, kas novērojams turpmākajā pašvaldības vadītāja teiktajā [FB1, 2:30 – 4:31] – *Latvijas Televīzijā atteicās viņu taisīt, nu tiešraidī veidot. Tad mēs atvērām brīnišķīgu muzeju. Mēs atrodamies kur... Neatkarības laukumā mums ir skulptūras. Mūsu neatkarības cīnītāji, mūsu varoņi. Taču Latvijas televīzijai tas neinteresē. Absolūti neinteresē. Bet viņiem interesē mans balsojums.*

Pēc sniegtās atbildes uzdotajam jautājumam par nepiedalīšanos domes balsojumā par papildu līdzekļu piešķiršanu OVMM ekspozīcijas “Brīvības ceļš” iekārtošanai, iesāko pārmetumu izteikšana turpinās, un vainas sajūtas veicināšanai šoreiz (ar nodomu vai bez) tiek lietots pozicionālas manipulācijas paņēmieni – sevis nostādīšana “upura” lomā – [...] ***LSM ir izsmējusi mani par nu šādu iniciatīvu veidot šādu izstādi sākumā. [...] Man žēl, ka mēs noniecinām mūsu***

nacionālās vērtības, kas mums ir. Un **man žēl**, ka mēs **pārmetam kādam**, kas palīdz Ukrainai. Daudz šīs lietas, kas **man žēl**, tas viss saistīts ar nacionālām vērtībām un mūsu pamatu. **Dažreiz pat nav saprotams, kā labā Latvijas televīzija strādā.**

Tā kā Raidījuma vadītāja konsekvēnti turpina nereaģēt un neatbildēt uz izteiktajiem pārmetumiem, jo žurnālista uzdevums ir neļaut intervējamai personai pārņemt sarunas iniciatīvu, pēc viņas uzdotā jautājuma 2. Egila Helmaņa runā ir fiksējams projekcijas pavērsiens kā iedomātā “upura” aizsardzības mehānisms, piedēvējot savus motīvus (pārmetumu izteikšanu) sarunas partnerim (FB1, 4:48 – 5:26) – Nu jūs tagad man pārmetat par to, ka es cenšos nu informēt... Informēt iedzīvotājus. Man ļoti žēl šie pārmetumi. Īstenībā viņi nu dziļi, sirdij sāpīgi par to, ka man likās, ka tas ir labi, kad mūsu sabiedrība ir informēta.

Raidījuma vadītāja turpina uz to visu nereaģēt un uzdod jautājumu 3. par izstādīto formas tērpu, kura rezultātā pārmetumi sabiedriskajam medijam vēl vairāk eskalējas un iegūst jau apvainojumu formu (FB1 5:51 – 6:18) – Es gaidīju, kad jūs sāksiet nu just līdzīgu agresorvalsts karavīriem. Jo tāds jau ir tas mūsu mērķis - just līdzīgu agresorvalsts karavīriem, kas nāk uz svešu zemi, nogalina svešus cilvēkus, uzbrūk valstī. Un mēs par viņiem rūpējamies. Mums ir šādas ētikas normas Latvijas televīzijā – kuri kulminējas sarunas noslēgumā, demonstrējot Egila Helmaņa dziļu aizvainojumu un vilšanos (FB1, 6:18 – 6:54) - *Tas ir tas, kas jums interesē. Jums neinteresē, ka mēs atklājam Neatkarības laukumu. Jums neinteresē, kad mēs veidojam brīnišķīgu koncertu, lai apvienotu tautu, lai mēs informētu tautu, veidojam muzeju. Bet jums interesē rūpēties par kritušu, agresora karavīra, nu, formastērpu, ko mums ir nodevuši ukraiņu karavīri. Nu, par to jums ir sāpe. Es jūs saprotu. Mēs jums...Mēs jums šeit nevarēsim palīdzēt. Mēs viņam nejūtam līdzīgu. Un mēs nejūtam līdzīgu agresorvalstij. Atvainojos. Es aizeju.*

Tādējādi jāsecina, ka pārmetums par iedomāto līdzjūtību agresorvalsts militārpersonām izskan no Ogres pašvaldības vadītāja puses kā rezultāts sarunas dramatiskajai attīstībai, un vairāk raksturo pārmetumu izteicēja emocionālo stāvokli sarunas laikā, kā arī attieksmi pret sabiedrisko mediju kopumā, nekā Raidījuma veidotāju patieso pozīciju. Raidījuma vadītājas uzdotajos jautājumos (1,2 un 3), kas ir vienīgais Raidījuma teksts, kurš bija Egila Helmaņa rīcībā līdz Raidījuma pārraidīšanai 2025.gada 9. maijā plkst. 20:50, nav atrodams nekas, kas tieši vai netieši liecinātu par līdzjūtīgu attieksmi pret agresorvalsts militārpersonām. Neskatoties uz to, pēc demonstratīvas sarunas pārtraukšanas un attiecību pārtraukšanas kā konflikta risinājuma piedāvājuma, domes priekšsēdētājs sociālo tīklu ierakstos ir turpinājis publicēt savus pārmetumus par iedomāto sabiedriskā medija līdzjūtību agresorvalstij, tādējādi, iespējams, ierāmējot (ietekmējot) to, kā viņa

sekotāji uztvers un interpretēs Raidījuma saturu:

- 7. maija ieraksts FB1: *Latvijas televīzija jūt līdzī krievu okupantiem [...] Es nespēju sarunu turpināt pēc LTV paustās līdzjušanas okupantiem! Man ir kauns par tādiem LSM!*
- 9. maija ieraksts FB2: *Izskatās pēc LTV raidījums "Kultūršoks" reklāmas rullīša, ar tam pievienoto Krievijas propagandas raidījuma video materiālu.*

Šī rāmējuma ietvaros ir saprotamas visas tās aizdomas, kas tiek izteiktas LSM virzienā Raidījumam veltītajās publikācijās un ierakstos sociālās tīklošanas vietnēs – sākot no minējumiem par konkurējošo politisko partiju pasūtījumu (FB ieraksts Nr.4) līdz runām par LSM kā Krievijas Federācijas piekto kolonnu – slepenu aģentūru, ko izmanto diversijām kādas valsts vai armijas demoralizēšanai³, kā arī sasaistot Raidījuma saturu ar to saturu, kuru 9. maija priekšvakarā izplatīja Krievijas propagandas mediji (skat. FB ieraksts Nr.2), lai gan Krievijas propaganda savu vēstījumu izplatīja vēl pirms Raidījuma publiskošanas LTV1 lineārajā apraidē, un tās pamatā, visticamāk, ir tieši TV24 reportāža 2025. gada 4. maijā, kā arī citas Latvijas medijos izskanējušās ziņas par Neatkarības laukuma izveidi Ogrē. Šādas sazvērestības teorijas nebūtu tik biedējošas, ja vien tās netiktu izteiktas tik nopietnā veidā.

Vienīgais fragments Raidījuma tekstā, kuru varētu sasaistīt ar līdzjūtību kā attieksmi, ir rodama Astrīdas Rogules emocionālajā stāstījumā [...] *Bet tas ir novilkts no miruša cilvēka. Vēl asiņaina cilvēka, tas ir novilkts. Un tagad jautājums, kā tas cilvēks, vai viņš ir apbedīts, viņš pamests, vai viņš ir plīks apbedīts, kā tas īsti ir bijis. Ir jau jautājums par šo rīcību. [...] Man kā mātei un vecmāmiņai baisi šķiet tas, ka, ja nemaldos, viņiem arī ir šie karavīra žetoni. Un tas man liekas briesmīgi, ja ikviena māte vēlētos zināt vienalga, cik slikts ir viņas dēls, bijis vai okupants, vai nelietis, viņa gribētu zināt, kur ir apglabāts viņas dēls, un šo cilvēku mēs vairs nevaram identificēt.*

Lai vērtētu šādas līdzjūtības vai līdzcietības, iejūtības vai pat – žēlsirdības akta ētiskumu, ir jādiferencē šī akta objekts, kurš, no vienas puses, var būt šī cilvēka *sociālā loma* – Krievijas Federācijas militārpersona, bet no otras puses – cilvēks kā personība, kā *cilvēciska būtne*.

Pirmajā gadījumā līdzjūtība kā garīgas sasaistes veids un apliecinājums noteiktai cilvēku kopībai – kopējā identitātē balstīta simpātija pret sev līdzīgo un sev vienādo – ir vērtējama kā neētiska rīcība, jo šis konkrētais cilvēks ir izvēlēties mūsu sociālajā kopībā (Latvijas sabiedrībai) neakceptētu lomu, ar kuru neviens šai kopībai piederīgais neidentificējas. Mēs nevaram būt līdzjūtīgi pret asociālām lomām – slepkavām un teroristiem, jo mēs paši neesam asociāli – mūs ar

³ Salīdz. idiomās “piektā kolonna” skaidrojumu: <https://tezaurs.lv/mwe:244617>

asociālu lomu pildītājiem nevieno kopēja identitāte, kas liktu sajukt asociālo lomu kā sevi – viņi nav mums līdzīgi un ar mums vienādi.

Savukārt līdzjūtībai un līdzcietībai pret cilvēcisku būtni – citu personību – ir morāls pamatojums, dēļ kura līdzjūtības akts iegūst ētiskas attieksmes statusu. Neatkarīgi no tā, vai šāda attieksme sakņojas kristīgajā morālē, kurā līdzjūtība ir priekšnoteikums žēlsirdībai un ir būtiska tuvākā mīlestības izpausme, vai arī tās pamatā ir sekulāra morāles izpratne, kurā līdzjūtība lielā mērā ir pašas morāles pastāvēšanas nepieciešams priekšnoteikums, kā *dabiskās tikumības* izpausme (bioloģiski noteikta emocija, instinkts) vai kā kultūras konstrukcija, kas raksturo sociālajā vidē pastāvošo konsensu par cilvēciskumu – cilvēka dabu – *dabīgo tikumību*. Neatkarīgi no sev saistošās morāles izpratnes, līdzjūtība, iespējams, ir vienīgais rīcības motīvs, kas spēj piešķirt tai morālu vērtību. Rīcības morālā vērtība savukārt ir tas, kas “mūs” atšķir no “viņiem”. Ja savā rīcībā mēs atteiksimies no morāliem orientieriem, tad “mēs” kļūsim par “viņiem”.

[7] Par LSM televīzijas satura galvenās redaktora Sigitas Roķes atbildes vēstuli uz Iesniedzēja Iesniegumu.

Savā atbildē galvenā redaktore norāda uz žurnālistu un masu mediju tiesībām brīvi vākt, sagatavot un izplatīt informāciju kā preses brīvības principiem, kas nostiprināti likuma “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 1. un 24. pantā. Vienaļcīgi LSM ir pienākums skaidrot sabiedrībai apsvērumus, kuros balstīti tie vai citi redakcionālie lēmumi un izvēles, kā arī pienākums uzņemties atbildību par savu rīcību.

Nemot vērā, ka Iesniegums bija adresēts un nosūtīts gan Sigitai Roķei, gan ombudam, pieļauju, ka LSM televīzijas satura galvenā redaktore, veidojot savu atbildi Iesniedzējam, ir paļāvusies, ka detalizētu atzinumu sniegs ombuds, tāpēc savā atbildē Iesniedzējam ir aprobežojusies ar norādi uz LSM likumīgajām tiesībām veidot šādu Raidījumu.

[8] Par termina “krievvalodīgs” lietojumu.

Ir jāpiekrīt Iesniedzējam, ka LSM saturā būtu vēlams atturēties no šāda termina lietojuma, jo tā sākotnējo nozīmi “krievu valodā runājošs un saziņā krievu valodu lietojošs indivīds” ir aizēnojuši Krievijas ideoloģiskās konstrukcijas noteikta konotācija, kurā šis termins tiek lietots kā lingvistiskas identitātes apzīmējums, kas iedomāti pastāv ārpus un pāri indivīdu etniskajai vai valstiskajai identitātei. Šāda konotācija ir paredzēta tam, lai kompensētu etniskās vai nacionālās identitātes trūkumu, kas raksturīgs vienai postpadomju sabiedrības grupai, līdz ar ko tieši krievu valodas lietojums sadzīvē tiek izvirzīts par noteicošo šīs grupas identitātes faktoru.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

vērš uzmanību:

[9] Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[10] Ombuds neatzīst, ka Raidījumā veidošanas mērķis un tā sasniegšanai noteiktie uzdevumi neatbilstu LSM Rīcības un ētikas kodeksā noteiktajai LSM misijai kalpot Latvijas sabiedrības interesēm, un prasībai savus pienākumus veikt saskaņā ar sabiedriskā medija pamatvērtībām, kas ir neatkarība, uzticamība un cilvēka cieņa. Kā arī ombuds neatzīst, ka Raidījumā nav ievērotas LSM Redakcionālo vadlīniju 1. punkta apakšpunktā 1.2. noteiktās sabiedrības intereses saņemt patiesu informāciju, uzraudzīt politisko varu, stiprināt tiesiskumu, novērst maldinošas informācijas ietekmi, ievērot un aizstāvēt cilvēka pamattiesības, demokrātiskos institūtus un morāles normas. Raidījumam ir potenciāls rosināt sabiedriski nozīmīgu diskusiju, lai palīdzētu cilvēkiem veidot savus uzskatus un pieņemt lēmumus, nodrošināt platformu, kur tiek apspriesti dažādām sabiedrības grupām būtiski jautājumi.

Ombuds neatzīst, ka Raidījuma mērķis ir bijis rosināt līdzjūtību pret Krievijas Federācijas kā agresorvalsts militārpersonām. Šāds pieņēmums balstās tā izteicēju nodomos sakņotā Raidījuma satura interpretācijā.

Ombuds atzīst, ka Raidījuma satura izklāstam 2025. gada 9. maija publikācijā LSM vienotā ziņu portāla Lsm.lv ir izvēlēts maldinošs virsraksts “Ogres muzejs, iespējams, pārkāpis Ženēvas konvenciju, izstādot kritušā Krievijas karavīra uniformu”, jo tas var radīt maldinošu iespaidu, ka muzeja darbinieki ir tiešā veidā pārkāpuši kādu no četrām Ženēvas konvenciju prasībām, lai gan runa var būt vienīgi par to, ka muzejs savā krājumā, iespējams, ir iekļāvis priekšmetu, kura ieguves apstākļi ir pretrunā šīm konvencijām.

[11] Ombuds atzīst, ka Raidījuma sākotnējais mērķis un uzdevumi – noskaidrot problematizētās formas tērpa ieguves apstākļus un tās muzejisko statusu – nav pilnībā sasniegts gan objektīvu, gan subjektīvu iemeslu dēļ. Objektīvi Raidījuma mērķi neļāva sasniegt pieejamās informācijas nepietiekamība un pretrunīgums, kā arī redakcionālais lēmums vienā 15 minūšu ilgā raidījumā apvienot divas saistītas, bet tomēr atšķirīgas sižetiskās līnijas – no vienas puses Krievijas militārpersonas formas tērpa ieguves apstākļi un tā izstādīšanas tiesiskais un ētiskais vērtējums, bet no otras puses – Ogres novada pašvaldības domes priekšsēdētāja saistība ar OVMM ekspozīciju un tajā skatāmajiem priekšmetiem. Ombuda vērtējumā sākotnējais Raidījuma veidošanas mērķis tiktu efektīvāk sasniegts, ja Raidījums mērķtiecīgi koncentrētos vienīgi uz pirmo sižetisko līniju.

Savukārt galvenais subjektīvais iemesls ir meklējams LSM un Ogres novada pašvaldības domes priekšsēdētāja attiecību vēsturē. Ombuda vērtējumā šajās attiecībās ir fiksējamas starppersonu konflikta pazīmes, kura vienā pusē ir Egils Helmanis kā personība, bet otrā – LSM kā kvazi-personība, kura savu konkrēto apveidu iegūst katra konkrētā žurnālista personā, kurš nonāk saskarsmē ar Ogres pašvaldības vadītāju. Šī atzinuma veidošanai atvēlētais laiks un ombudam pieejamie resursi neļauj detalizēti izvērtēt šo attiecību vēsturi pēdējo gadu laikā, tomēr atsevišķu šo attiecību epizožu analīze ļauj ombudam pieņemt, ka viens no svarīgākajiem pretrunu iemesliem ir pušu atšķirīga interpretācija mērķu un līdzekļu korelācijai.

Ogres novada pašvaldības vadītāja mērķi, ciktāl tie attiecas uz palīdzības organizēšanu un sniegšanu Ukrainai, pašvaldības iedzīvotāju informēšanu par Ukrainā notiekošo, mērķtiecīgu novada iestāžu sagatavošanu ļaunākajam starptautisko notikumu scenārijam, novada un Latvijas vēstures popularizēšanu, pozitīva patriotisma kultivēšanu, ir ļoti atzinīgi vērtējami un, domājams, arī no LSM satura veidotāju puses pret tiem nav ne mazāko iebildumu. Cits jautājums ir par izvēlētajiem līdzekļiem šo svarīgo mērķu sasniegšanai, jo mērķis nevar attaisnot līdzekļus kaut vai tā iemesla dēļ, ka, realizējot cēlus mērķus ar diskutabliem līdzekļiem, ilgtermiņā tiek diskreditēts pats mērķis un radītas šaubas par tā īstenumu. Demokrātiskas pārvaldes situācijā līdzekļu izvēli mērķu sasniegšanai ierobežo saistošais tiesiskais regulējums, kā arī ētiski apsvērumi un morāles normas. Tas, protams, atsevišķos gadījumos var radīt iespaidu par demokrātisku pārvaldi kā smagnēju, lēnu un dažkārt – mazefektīvu risinājumu. Direktīvi risinājumi šādā aspektā šķiet daudz efektīvāki, jo tos ierobežo vienīgi autoritātes griba, taču šī efektivitāte ir pozitīva tikai ar nosacījumu, ka realizēta tiek labā griba.

Tad, kad LSM kritiski vērtē to vai citu Ogres pašvaldības vadītāja rīcību, tas ne vienmēr nozīmē,

ka tamdēļ vien kritiski tiek vērtēts arī katreizējais rīcības mērķis. Taču, tā kā tie nereti ir pašvaldības vadītāja kā personības personiskie mērķi, kas balstās viņa labajā gribā, tad izvēlēto līdzekļu kritika tiek uztverta kā pašu mērķu kritika, bet mērķu kritizēšana – kā vērsšanās pret viņu personīgi.

Izvērtējot atzīto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

iesaka:

[12] Kritiski izvērtēt regulāro televīzijas programmu sastāvdaļu – raidījumu veidošanas procesu, lai komplicētu un diskutablu sižetu gadījumos būtu pietiekoši laika un resursu detalizētai situācijas izpētei un vispusīgai analīzei. Kontraversālu faktu gadījumos iegūt to izvērtējumu ne tikai no ekspertiem, kas sniedz raidījuma veidotāju redzējumam komplementārus viedokļus, bet arī no tiem ekspertiem, kuru vērtējums var atšķirties.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(paraksts)*

Edmunds Apsalons

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU